

Teema 2. Sama jää on peittänyt meidät

FAKTAT J14. Mammuttiaro

Mannerjäätikko sitoi runsaasti vettä viime jääkauden aikana, joten merenpinta oli jopa noin 120 metriä nykyistä matalammalla. Pohjanmeren paikalla oli kylmäilmastoinen arotundra, jossa kasvoi ruohoa, heiniä, sammalta, jäkälää ja yksittäisiä puita.

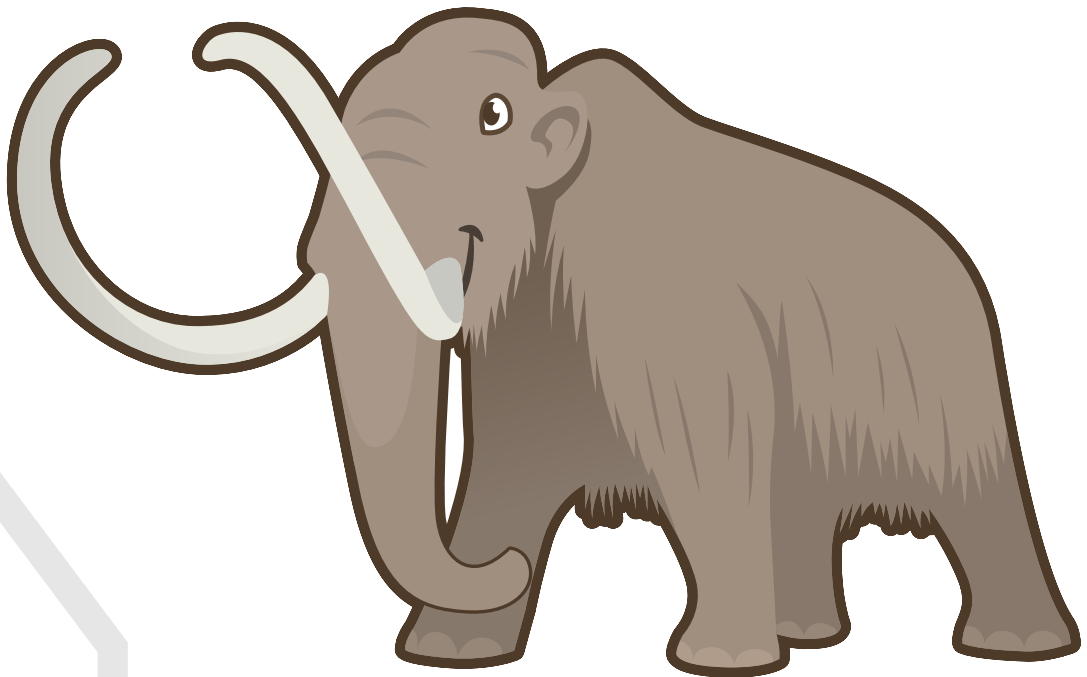
Tällä arotundralla asusti useita suuria nisäkkäitä, jotka nyt ovat kuolleet sukupuuttoon (tai ovat erittäin uhanalaisia), esimerkiksi villamammutteja, villasarvi-kuonoja, jättiläispeuroja ja saiga-antilooppeja.

Arotundraa kutsutaan joskus myös mammuttiaroksi. Siellä asusti myös susia, myskihärkiä ja erilaisia jyräjöitä. Jääkauden loppupuolella siellä eläi myös jääkarhuja ja poroja sellaisilla alueilla, joissa niitä ei nykyään esiinny.

Mammuttiaron katoamisen epäillään olevan yksi syy siihen, miksi nämä suuret esihistorialliset eläimet kuolivat sukupuuttoon aikakauden loputtua.

+ **Jättiläispeura** oli suuri hirvieläin, joka todennäköisesti oleskeli enimmäkseen avomaastossa koska sen suuret sarvet, jotka olivat jopa 4,6 metriä, hankaloivat sen kulkua metsämaastossa. Nuorin jättiläispeuran luurankolöytö on 7 700 vuoden takaa. Suurin osa jäännöksistä on löytynyt Irlannista turvesuoilta, minkä takia eläintä joskus kutsutaan irlanninhirveksi.

Jättiläispeura oli aika iso eläin, ehkä hieman isompi kuin hirvi. Se ei kuitenkaan ollut läheistä sukua hirvälle eikä myöskään pelkästään Irlannista löytyvä laji, vaan se oli todennäköisesti levittäytynyt ympäri Aasiaa, Eurooppaa ja Pohjois-Amerikkaa. Sen lähin nykyään elävä sukulainen on kuusipeura.

† **Villasarvikuono tunnetaan** muun muassa Ranskasta löytyneistä luolamaalauksista. Nuorin villasarvikuonon luurankolöytö on 8000-10 000 vuoden takaa. Laji on kuollut sukupuuttoon, mutta viime jääkauden aikana se oli yleinen näky mammuttiarolla. Villasarvikuono oli 3,5 metriä pitkä. Sillä oli kaksi sarvea, joista etumainen saattoi olla metrin pitkä. On tiedossa, että muinaiset ihmiset metsästäivät sitä, sillä sen jäännöksiä on löytynyt ihmisten asuttamista luolista.

Saiga-antilooppi sopeutui hyvin kylmään ilmastoon ja mammuttiaron ympäristöön viime jääkauden aikana. Saiga-antilooppi eroaa muista antilooppilajeista siinä, että sillä on suuri kärsämäinen kuono, joka auttaa sitä lämmittämään hengitysilmaa. Se on Euroopan ainoa antilooppilaji.

Eläimen hiekanvärinen karvapeite muuttuu talvella hyvin paksuksi. Saiga-antiloopin säkäkorkeus on 60-80 cm. Koirailta on pystysarvet.

Jääkauden aikana laji oli levinnyt kaikkialle mammuttiarolle, mutta nykyään sitä esiintyy vain Kaakkois-Venäjässä, Etelä-Siperiassa ja luoteisimmassa Kiinassa. Vuosisadan vaihteessa laji oli vähällä kuolla sukupuuttoon ankaran metsästyksen takia, mutta lajin rauhoittamisen jälkeen kanta on kasvanut voimakkaasti. Viime vuosikymmenien aikana metsästyksen jälleen lisännyt saiga-antiloopin uhanalaisuutta.

† **Villamammutti** eli **siperianmammutti** on se laji, jota päivittäisessä puheessa tarkoitamme puhuesamme mammutteista. Se asusti tundran ja aron välimaastossa ja vaelsi todennäköisesti talvi- ja kesälaidunten välillä. Lajia esiintyi laajalti ympäri Eurooppaa viime jääkauden aikana. Uskotaan, että mammutteja on asustanut Wrangelinsaarella Siperiassa jopa vielä 4 000 vuotta sitten. Saarelta on löytynyt kokonaisia säilyneitä jäätyneitä yksilöitä.

Mammutin lähin elävä sukulainen on aasiannorsu. Mammuttisuvun historia on pitkä, ja suurin osa lajeista asusti Afrikassa. Villamammutti oli lajeista ainoa, jolla oli voimakas karvoitus. Muita tunnusmerkkejä olivat vaikuttavat syöksyhampaat, jotka olivat paljon paremmin kehittyneet kuin nykyisillä elefanteilla. Villamammutteilla ei myöskään ollut suuria riippuvia korvia.

Ei ole selvää, mikä aiheutti mammuttien katoamisen. Ilmastonmuutosta, lajin levinneisyyttä ja metsästystä pidetään tärkeimpinä syinä lajin sukupuuttoon kuolemiseen.

Mammuttilöydöt Ruotsissa

- Mammutin hammas löydettiin neljän metrin syvyydestä Ångermanlandista.
- Mammutin hammas löydettiin 11 metriä syvästä lähteestä Västansjöstä Medelpadista.
- Mammuttiluurangon osia löydettiin soranotto paikasta Jämtlandista.
- Skånesta löydettiin kahdeksan esiintymää, joissa oli syöksyhampaita, hampaita ja reisiluita.

Mammuttilöydöt Suomessa

- Ensimmäinen löytö, poskihampas, löydettiin 1700-luvulla Iijoelta. Myöhemmin löydettiin toinen Nilsistä.
- Kylkiluu löydettiin Pohjasta, osa olkaluuta Tuuloksesta, reisiluu Lohtajalta, syöksyhampas Haapajärveltä, poskihampas Nilsistä, olkaluu ja maitohampas Helsingistä ja poskihampas Espoosta.
- Suurin osa löydöistä on sijoitettu Luonnontieteellisen keskusmuseon kokoelmiin.

